

بهروز خاباجی، مشروطه‌پژوه

نگاهی به زندگی و زمانه چند سردار گمنام مشروطه

یادی از یاران سترگ مشروطه در تبریز

انقلاب مشروطه را مردم تبریز آغاز کردند و هدف، تقاضای اجرای عدالت و قانون، برقراری آزادی و رفع ظلم و ستم بود؛ چه در ایران و چه در دنیا. وجود رهبران لایق و کاردان از خصیصه‌های ضروری هر انقلاب است.

و خطیبی توانا و سخنوری مردمی شد. در این هنگام که ندای آزادی‌خواهی و عدالت‌خواهی از مردم علیه حکومت ستمشاهی محمدعلی شاه بلند می‌شد برای شناسایی مردم با اصول و قواعد مشروطه و آزادی قرار گذاشتند چند مسجد بزرگ را در تبریز انتخاب کنند و روزهای جمعه مردم در آنجا گرد آیند تا علما و دانشمندان برای آنان از مزایای آزادی، دموکراسی و قانون سخن بگویند که شیخ سلیم، میرزا جواد ناطق و میرزا حسین واعظ از این دسته واعظان نامی و معروف شهر تبریز بودند که مردم را برای قیام برای به دست آوردن آزادی و اجرای قانون و عدالت اجتماعی تشویق می‌کردند. در تاریخ مشروطیت، این سه روحانی واعظ معروف تبریز به نام سخنگویان مشروطه یا سه سخنگوی مشروطیت نامیده شدند و علت پیروزی مردم در انقلاب مشروطه را سخنان و صدای این واعظان معروف شهر می‌دانند و اینها مردم را برای کسب آزادی و عدالت اجتماعی تشویق کردند.

شیخ سلیم انسانی نیکوکار، بی‌آزار و ساده‌دل بود و زندگی ساده‌ای داشت.

در شهر با زبان روستایی خود سخنان شیرینی می‌گفت و برای مستمندان و فقرا نویدهای بسیار خوشایند می‌داد. از این رو مردم تبریز او را بسیار دوست می‌داشتند و همیشه نامش بر سر زبان‌ها بود.

پس از صدور فرمان مشروطیت در ۱۴ مرداد ۱۲۸۵ شمسی و صدور و اجازه انجام انتخابات مجلس شورای ملی که نمایندگان دوره اول مجلس از تبریز و آذربایجان برگزیده شدند، در روز بدرقه ایشان به تهران جلوی مسجد محله امیرخیز نزدیکی انجمن حقیقت که مکان اصلی و پایگاه اصلی اعضای انجمن نیز بود، شیخ سلیم به بالای منبر رفت و قرآنی به دست گرفته، ایستاد و خواست میان نمایندگان ملت و مردم عهد و پیمانی ببندد. نخست از نمایندگان ملت، پیمان خدمتگزاری به وطن و دین و انقلاب را گرفت، سپس رو به مردم گردانید و گفت این

بزرگ و سخنرانان آگاه چون میرزا حسین واعظی، میرزا جواد ناطق، حاج میرزا علی واعظ، شیخ سلیم (شیخ الاحرار)، حاج شیخ علی اصغر لیل‌وایی، آقامیرکریم بزاز، آقامیر علی اکبر سیدسراج، ضیاء العلماء و در رأس تمام اینها وجود پربرکت شادروان شهید ثقه الاسلام تبریزی سرانجام کشور ایران مخصوصاً ولایت آذربایجان را در سایه جانفشانی‌های سردار ملی ستارخان و سالارملی باقرخان و تمام سرداران برخاسته از بطن جامعه ستمدیده از ستم شاه خونخوار نجات داد. نمایندگان مردم از اقشار مختلف در مجلس شورای ملی انتخاب گرد آمدند و قانون اساسی برای اولین بار در ایران، در تبریز تنظیم و در مرکز کشور به تصویب رسید.

اولین بار کشور دارای قوانین پارلمانی شد و سازمان‌های مدنی و توسعه فرهنگ عمومی و افتتاح مدارس متعدد مخصوصاً در تبریز و پایه‌ریزی برای توسعه تحصیلات عالی و دانشگاهی از فرآورده‌های انقلاب مبارک مشروطیت بود. با وجود این، کشورهای استعمارگر آنچه در توان داشتند برای سرنگونی حکومت مشروطه و ایجاد جنگ‌های داخلی و انحراف مشروطیت از راه‌های ملی و اسلامی انجام دادند و بدبختانه از دوره دوم مجلس، روحانیت مبارز از اداره جامعه خود را کنار کشید و میدان به دست روسوفیل‌ها و انگلوفیل‌ها افتاد و بار دیگر استبداد در لباس جدید در جامعه ایران شکل گرفت.

آنچه در پی می‌آید، شرح حالی است از تعدادی مجاهدان نامدار مشروطه در آذربایجان.

شیخ سلیم، شیخ الاحرار و شهید عاشوری دوم

شادروان شیخ سلیم شهید راه اسلام و مملکت و آزادی برخاسته از روستا که مدت‌ها در نجف درس خوانده و از پیش‌نمازان مساجد تبریز بود، ولی چندان نامی نداشت تا اینکه جنبش آزادی‌بخش مشروطه پیش آمد. شیخ سلیم در میان نخستین دسته از مردانی بود که به کنسولخانه انگلیس رفتند و از آنجا مردی معروف

مردم تبریز همواره طی قرن‌ها مخصوصاً بعد از ورود دین مقدس اسلام به ایران، در بطن جامعه خود، قهرمانانی ارزشمند و آگاه به مشکلات مردم را پرورش داده بودند. با اطلاع از اجرای شدیدترین روش‌های غیرانسانی در جامعه آن روز، تمام اقشار به رهبری این قهرمانان به پا خاستند و پس از مبارزات بزرگ افتخارآمیز که در تمام صفحات تاریخ ایران و جهان به ثبت رسیده، توانستند آنچه را مردم می‌خواستند با دادن صدها شهید گر آنقدر به دست آورند و شکست فاحشی به اردوگاه ظلم و ستم دربار قاجار وارد سازند. قابل توجه است در رأس تمام اموز انقلابی تبریز و آذربایجان، در کنار رهبران قیام، روحانیت مبارز و آگاه قرار داشتند. صدور فتوای مراجع عظام نجف و اطاعت مردم از این دستورات شرعی در رابطه با دفع شر محمدعلی شاه و تعیین مساجد به عنوان پایگاه و سنگر انقلاب چون مسجد جامع، مسجد کریم‌خان، مسجد صمصام‌خان و مساجد محلات با وجود علمای

بی هیچ تردید، سخنگویان سه گانه مشروطیت گردانندگان اصلی صحنه انقلاب مشروطه بودند ولی این مقبولیت و خصوصاً جسارت شیخ سلیم زیادتر از دیگر مبارزان بود. در ماه محرم ۱۳۲۵ قمری مردم در تلگرافخانه جمع شده و تصویب قانون اساسی را مطالبه نمودند و حتی شاگردان مدارس نیز در این اجتماع پرشور شرکت کرده با آهنگ حزین شعاری را می‌خواندند و هیجان مردم به حد اعلی رسیده بود